

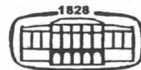
Pál-Antal Sándor – Sebestyén Mihály (összeáll.): Maros-Torda megyei olvasókönyv
Leőhely: adatbank.ro; Digitális szövegtárak

BARANGOLÁS A SZÉKELYFÖLDÖN 2.

MAROS MEGYE

ÚTIKÖNYV

SZERKESZTETTE: BALÁS ÁRPÁD

PALLAS-AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ
CSÍKSZEREDA, 1999

BALÁS ÁRPÁD

MAROS MEGYE ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

Maros megye Románia középső részén, az Erdélyi-medence közepén helyezkedik el. A Maros, a Kis- és Nagy-Küküllő által átszelt megye *területe* 6696 km² (2,82% az ország területéből), *lakosságának száma* 1996. július 1-én 604 263 (az ország lakosságának 2,67%-a). A városi lakosság részaránya 51,77% (312 838 lakos). Átlagos *népsűrűség* 90,9 lakos négyzetkilométerenként. A lakosság *nemzetiségi összetétele* szerint 1992. január 7-én: 52,05% román, 41,41% magyar, 5,70% cigány, 0,75% német, 0,09% más nemzetiségű. A megye közigazgatási felosztása: 7 város, 90 község (475 falu, 31 városi alárendeltségű település). A megye székhelye Marosvásárhely (Tg. Mureș) municípium; 6 városa: Szászrégen (Reghin) municípium, Segesvár (Sighișoara) municípium, Dicsőszentmárton (Târnăveni) municípium, Marosludas (Luduș), Szováta (Sovata), Radnót (Iernut).

A megye földjének kialakulása és geológiai felépítése az egész Erdélyi-medence fejlődéstörténetéhez kapcsolódik. A földtörténeti középkor (mezozoikum) utolsó (kréta) időszakától süllyedő területet sekély vizű tenger foglalta el, amelyben agyagos, márgás, homokos és homokköves, néha só is tartalmazó rétegösszlet rakódott le. A helyenként több ezer méter vastagságú üledékek közé a harmadkori kárpáti vulkánosság hamurétegei (tufái) ékelődtek. A medence középső részén az üledékek helyenként enyhén felboltozódtak. E boltozatok (dómok) porózus üledékei tárolják az Erdélyi-medence legfontosabb ásványkincsét, a földgázt. A vastag üledékösszlet nyomására a benne levő só a medence peremére préselődött és a felette levő rétegeket összegyűrve, helyenként

áttörve, felszínközébe vagy éppen a napvilágra került. (Szo-váta, Parajd).

A harmadkor végén (a pliocénben) és a negyedkor elején (az alsó pleisztocénben) az Erdélyi-medence keleti részén egy összefüggő vulkáni vonulat alakult ki, amelynek két jól elkülönülő része van: a vulkáni kráterek és lávafolyások magasabb övezete (Kelemen-, Görgényi-havasok, Hargita) és az ettől nyugatabbra lévő, csaknem vízszintes, vulkáni törmelékből (agglomerátumból) felépülő platók sávja (Kalanda, Kerekbükk, Cekend).

Maros megye *felszíne* keletről nyugat felé fokozatosan alacsonyodó három lépcsőből áll: északkeleten Európa leg-hosszabb összefüggő vulkáni hegyláncának két vonulata, a Kelemen-havasok (Pietrosz 2102 m) és a Görgényi-havasok (Mezőhavas 1777 m) hegyháta húzódnak. Ezeket a hegységeket főleg andezit, ritkábban bazalt, valamint vulkáni törmelék (piroklasztit) építi fel, amelyeket a festői szépségű Maros-szorosban Gödemesterházánál (Stânceni) és Maroshévíznél (Toplița, Hargita megyében) termelnek ki. Ezek a vulkáni kitörések 10–15 millió éve, az újharmadkor idején lapos hegyhátaikat és ezekből kúpszerűen kiemelkedő csúcsokat hoztak létre, amelyek megyénknek látogatott kirándulóhelyei (pl. az Isten-széke, 1381 m).

A 35 km hosszú Maroshévíz és Déda közötti Maros-szoros kellemes, sajátos éghajlatával (a júliusi középhőmérséklet 16°C-nál magasabb, a csapadék évi mennyisége 800 mm), lomb- és fenyőerdővel díszített meredek hegyoldalaival – egyre inkább üdülőövezetté válik: hétvégi házak sorjáznak a folyó mindkét oldalán. Ezt az értékes természeti adottságot fokozni fogja a Maros jobb oldali mellékpatakainak (Ratosnya, Galonya, Bisztra) vizét hasznosító víztároló, amelynek megépítésével megoldódnak a Maros-völgy ipari-, ivóvíz gondjai és lehetőségessé válik villamos áram termelése is.

A felszín második lépcsőjét a vulkáni hegyek nyugati lábainál a *hegylábi magas dombok és a Sóvidéki-dombok* alkotják

(pl. Bekecs 1080 m). Ezeket a dombokat kis hegylábi- és dombközi medencék választják el egymástól (pl. Parajdi-, Szováti-, Disznajói-, Vajdaszentiványi-medence). A medencék agyag-, homok- és kavicsrétegeit a miocén időszi sőtömszök feltörései gyúrták meg, létrehozva a diapír-övezetet, amelynek jellemzői az Erdélyi-medence hegylábi övezetében elhelyezkedő sós tavak és sósforrások, például Szovátn, Görgénysóaknán (Iabenița), Alsóidecsen (Ideciu de Jos) Maros megyében, Désaknán (Ocna Dej) és Tordán, Kolozs megyében, valamint Vízaknán (Ocna Sibiului) Szeben megyében. Sok helyen e tavak körül helyi-, országos-, vagy nemzetközi hírű fürdőtelepek alakultak ki.

A megye felszínének harmadik, legalacsonyabb lépcsőjét az *Erdélyi-medence dombvidéke* foglalja el, amelynek dombjai a harmadkori tengerekben lerakódott agyag-, homok-, kavics-, ritkábban vulkáni tufa rétegekből keletkeztek a főbb folyók és mellékpatakaik letaroló (eróziós) és építő munkája nyomán. A megye három fő folyója ebbe a 4500 m vastagságú üledékbe mélyítette bele északkelet–délnyugat irányú völgyét. A völgyek közötti vízválasztó gerincek és a völgytalpak közötti szintkülönbség olykor eléri a 200 métert is. Ezek a 400–650 m magas dombok alkotják az Erdélyi-Mezőség és a Küküllők dombvidékét.

Az Erdélyi-Mezőség (amelyet Makkai Sándor nagyon találóan „holttenger”-nek nevezett) dombjait lankás oldalak, széles hegyhátak alkotják, amelyeket néhol meredek oldalú, szakadékos lejtők (ún. „rétegfekék”) szakítanak meg. A vízszintesen települt rétegeket helyenként földgázot rejtő felboltozódások (ún. „dóмок”) teszik változatosabbá. A Mezőségen az erdőirtás miatt az erdővel borított területek részaránya alacsony, többnyire még a vízválasztó gerinceket is szántóterületként, esetleg legelőként hasznosítják. Ezzel magyarázható, hogy a Mezőség településeinek nevében ott található a „Mező” előtag pl. Mezőbánd, Mezőpanit, Mezőcsávás, Mezősámsond stb. A Mezőség jellegzetességei közé tartoznak az agyagos réteggösszleteken ki-

alakuló gyakori csuszamlások, amelyek jellegzetes „hepehupás” térszint eredményeznek pl. Istentő, Mezősályi, Mezőkölpény, Koronka, Mezősámsond határában. A Mezőség patakjait két oldalon nem kísérik lapos teraszok, csak kevés kivétel van. Ezért a falvak utcái felkúsznak a domboldalakra, olykor a völgyek kanyarulatait követik; így a Mezőség falvai kuszahalmaz vagy szétszórt települések, amelyeknek házai és házcsoportjai néha több száz méter távolságra vannak egymástól.

A Mezőség nyugati részét a viszonylag kevés csapadék következtében a füves növényzet (másodlagos sztyeppe, erdősztyeppe) jellemzi. A középső és keleti rész magasabb dombjain már gyakori a lomberdőt alkotó tölgy, juhar, szil stb. A Mezőség Maros megyei részét a Lekence vagy Komlód pataka két részre osztja: nyugaton a Sármási-dombok, keleten a Mezőmadarasi-dombok húzódnak a Lúe patakáig, amely egyben a Mezőség keleti határvonala is.

Megyénkben a Marostól délre levő részét a *Küküllők dombvidéke* foglalja el, amelynek kelet–nyugati lapos vízvásztói, földgázat rejtő felboltozódásai és széles, teraszos völgyei, csuszamlásos domboldalai (pl. Koronkánál) jellegzetes hullámos felszint eredményeznek. A vízvásztók keleten és délen 600–650 m magasak, észak és nyugat felé fokozatosan lejtnek 480 és 500 m-ig. Ezért a folyók és patakok völgyei aszimmetrikusak. A Maros és a Nyárád közötti 500 m magas dombok képezik a *Nyárád menti dombokat*, a Maros és a Kis-Küküllő közt a nyugat felé 600 m-t is megközelítő *Kis-Küküllő menti (Dicsőszentmártoni-) dombság* húzódik. A megye legdélebbi részeit az *Erzsébetvárosi-dombság* északi nyúlványai és a 700 m-t is meghaladó *Héjjasfalvi-dombság* erdős hegyhátai alkotják.

A három fő felszíni lépcső mindenike tartalmaz bányászati termékeket: a hegyvidék építőköveket (andezit) és ásványvizet, a hegylábi dombok és medencék sőt és sósforrásokat, a Mezőség és a Küküllő menti dombság földgázt, homokot, agyagot és kavicsot szolgáltat a megye, sőt az egész ország számára (pl. a földgáz esetében).

Az éghajlat jellegzetesen mérsékelt szárazföldi, de helyi változatosságát a felszíni formák magassága és a lejtők kitettsége határozza meg. Így az évi középhőmérséklet a dombvidéken 8–9°C, a hegyvidéken 0 és 4°C közötti. A legalacsonyabb hőmérsékletet, –32,8°C-ot Marosvásárhelyen mérték 1942. január 25-én és 1963. január 23-án; a legmagasabbat 40,6°C-ot Szabédon mérték 1952. augusztus 16-án.

Az évi csapadékátlag nyugaton 580 mm, a keleti hegyvidéken az 1400 mm-t is eléri.

Az uralkodó szél a nyugati, amely a csapadék legnagyobb részét szállítja. A völgyekben gyakori a hőmérsékleti inverzió, amikor télen a napsütötte lejtőkön magasabb a hőmérséklet, mint az alacsonyabban fekvő medencékben és völgyekben. Ez magyarázza, hogy a hőmérsékleti minimumot nem a hegyvidéken, hanem egy völgyben, Marosvásárhelynél mérték.

A vízhálózatot a folyók, tavak, föld alatti vizek (ásványvizek, források) képviselik. A megye nevét adó Maros, az ókori Maris, Marisia kb. 195 km-en szeli keresztül a megyét északkelet–délnyugat irányban. A Maros sok mellékpatakot vesz fel a Kelemen-havasokból (Ilva, Ratosnya, Galonya, Bisztra) és a Görgényi-havasokból (Göde, Szalárd, Jód, Görgény, Bölkény). A hegylábi dombvidéken eredő Lúcs-, valamint a Komlód (Lekence)- és a Ludas (Mezőségi)-patak jobbról, a Nyárád és a Küküllő balról ömlik a Marosba. A Maros átlagos vízhozama Gödemesterháznál 11 m³/s, Marosvásárhelynél 37,2 m³/s, de télen alig 6 m³/s, az 1970-es árvízkor Sárpataknál 1580 m³/s volt, annyi, mint a Dunának a vízhozama Bécsnél.

A Nyárád, Orbán Balázs szerint „a leghúségesebb székely folyó”, mert teljes hosszúságában a Székelyföldön folyik végig. A Mező-havasról eredő Nagy- és a Bekecsről induló Kis-Nyárád Nyárádszeredánál egyesül, majd Nyárádtónél ömlik a Marosba.

A Kis-Küküllő a Görgényi-havasokban, a Mező-havas nyugati oldalán ered kb. 1190 m magasságban és Parajd és Sövényfalva (Cornești) között 120 km hosszan öntözi megénk te-

ületét. Jobb oldali mellékpataikai: Juhod vize, Szováta, Geges, de jelentősebbek a bal oldaliak: Küsmöd, Rava, Vécke, Nádas, Egrestő, Kund, Jövedics stb.

A tavaszi, nyáreleji esőzések és a gyors hóolvasás okozzák a Kis-Küküllő hirtelen szintemelkedéseit, amelyek Balavásár és Dicsőszentmárton között gyakran pusztító áradásokat okoznak. A károk mérséklésére építették Balavásár és Kiskórod között a szükség-víztároló tavat. Hasonló célból készült az Erdőszentgyörgytől délre lévő Bözödújfalvi (Bezidu Nou)- víztároló a Küsmöd patakán.

A *Nagy-Küküllő* Héjjasfalva és Dános közt kb. 20 km-en szeli át megyénket. Segesvárnál elkeskenyedik a völgy, és részben ez okozta az 1970-es és 1975-ös árvizet. A bal oldali mellékpataikai észak felé szorították a folyót s így aszimmetrikus völgyben, nagy kanyarulatokat írva le halad délnyugati irányba. Átlagos vízhozama Héjjasfalvánál kb. $9,5 \text{ m}^3/\text{s}$, de az említett árvizek idején meghaladta a $700 \text{ m}^3/\text{s}$ -ot. Áradásai mérséklésére épült a héjjasfalvi szükség-víztároló.

Maros megye *tavai* közül jelentősebbek a Mezőség természetes úton létrejött vagy mesterségesen létrehozott halastavai pl. a Ludas-patakon lévő mezőzáhi, mezőtóháti, a mellékpatakon Mezősályinál kialakított három tó, a Szászrégentől nyugatra húzódó Faragói-tó, valamint a Sár pataka völgyében létesített 192 hektáros halastó-füzér. A megye keleti részén a hegyek lábainál húzódó diapirövezetben sós tavak sorakoznak pl. a szováta tavak (Medve, Fekete, Mogyorósi, Vörös, Zöld), amelyeknek gyógyhatása nemzetközi rangra emelte a Sóvidék fővárosát, Szovátaát.

Mesterséges tavak találhatóak még a Maros völgyében Maroscsapó (Cipău) és Radnót környékén, valamint Marosludason a holtágakban.

A *növényzet és állatvilág* az éghajlat, a talaj és a felszín sajátosságaitól függ. Következésképp Maros megye élővilága nagyon változatos és a felszíni formáknak megfelelően emeleletesen helyezkedik el.

A *havasi és alhavasi növényzetet* a Kelemen- és a Görgényi-havasok 2000, illetve 1600 m feletti övezeteiben találjuk, ahol a havasi réteken havasi csenkesz (*Festuca airoides*), szőrfű (*Nardus stricta*), törpe sás (*Carex humilis*), valamint alacsony cserjék: gyalog- vagy törpefenyő (*Pinus mugo*), törpe boróka (*Juniperus sibirica*), havasi vagy zöld éger (*Alnus viridis*), áfonya (*Vaccinium myrtillus*) fordul elő. A havasi gyepeken színpompás virágok: tárnics (*Gentiana*), havasi harangvirág (*Soldanella*) virítanak; néhol a havas szépe (*Rhododendron*) cserje is előfordul.

A 800 és 1600 m között *hegységi növényzet* a bükk- és a fenyőerdők övezete. Itt a lúccs (*Picea abies*), a jegenye (*Abies alba*) és az erdei fenyő (*Pinus silvestris*) a leggyakoribb. A Kelemen-havasokban még előfordul a cirbolyafenyő (*Pinus cembra*).

Az alacsonyabb hegyeket borító vegyes és lombdöket a bükk (*Fagus silvatica*), különböző juhar (*Acer montana*) és szil (*Ulmus*)-félék alkotják.

A *belső hegylábi magas dombokat* és a *Küküllők dombvidékét* tölgyesek: kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) és más lomblevelű fák kevert erdői borítják, amelyekben gyakori a gyertyán (*Carpinus betulus*), a hárs (*Tilia cordata*), a kőris (*Fraxinus excelsior*). A cserjék közül a veresgyűrű (*Cornus sanguinea*), a kökény (*Prunus spinosa*), a fagyal (*Ligustrum vulgare*), a mogyoró (*Corylus avellana*), a vadrózsa (*Rosa canina*) fordul elő gyakrabban. A pázsitfűvek közül a csenkeszfélék (*Festuca*) és a meredek déli kitett-ségű lejtőkön az árvalányhajfélék (*Stipa* sp.) jelentősebbek.

A Mezőség dombjain az erdős sztyeppe helyét szántóföldek foglalták el, s ezért csak az erdőszéleken és a mezőgyékeken maradtak meg a szárazságtűrő fűnemek és a bokrok foltjai. A Mezőzáh melletti Bota-völgyben az árvalányhaj mellett a vékonylevelű bazsarózsa (*Paeonia tenuifolia*) mutatja az erdőirtás nyomán kialakult másodlagos sztyeppe jelenlétét.

A nedvesebb talajú *folyóvölgyek berkeiben*, az árterületeken honosak a nád (*Phragmites communis*), a sás (*Carex*), a káka

(*Scirpus silvaticus*), és a lágy fájú fák, mint a fűz (*Salix sp.*), a nyár (*Populus*) fajtái és a mézgás éger (*Alnus glutinosa*).

A *sóstavak és sósforrások környékén* sótűrő (halofita) növénytársulások fordulnak elő pl. a fehér tippán (*Agrostis alba*), a sziki útifű (*Plantago cornuti*) és a réti csenkesz (*Festuca pratensis*).

Az *állatvilág* – nagyobb mozgékonyasága folytán – szélesebb területen oszlik meg, mint a növényzet: az elterjedési terület határai nem igazodnak teljesen a növényzeti övezetek határaihoz. Mégis megfigyelhető, hogy az élőhelyek (biotópok) a felszíni lépcsők természeti adottságai szerint követik egymást.

Így a *hegyvidéki fenyő- és lombos erdők* övezetében él a barnamedve (*Ursus arctos*), a kárpáti gímszarvas (*Cervus elaphus carpathicus*), a hiúz (*Lynx lynx*), a farkas (*Canis lupus*), a mókus (*Scirius vulgaris*), a vadmacska (*Felis silvestris*), a fajakakas (*Tetrao urogallus*) és az eltűnőfélben levő nyírfajd (*Lyrurus tetrix*). A hegyi patakokat sebes pisztráng (*Salmo trutta fario*), galóca (*Hucho hucho*), pénzes pér (*Thymallus thymallus*), fenékjáró küllő (*Gobio gobio*) népesíti be.

A *dombvidéki erdők és mezők* élővilágát az emlősök közül a vaddisznó (*Sus scrofa*), a róka (*Canis vulpes*), az őz (*Capreolus capreolus*), a menyét (*Mustela nivalis*), a mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*), a görény (*Mustela putorius*), a mezei nyúl (*Lepus europaeus*) képviseli. A halak közül megemlítjük a paducot (*Chondrostoma nasus L.*), a fejes domolykót (*Leuciscus cephalus*), a rózsás márnát (*Barbus barbus*); az énekesmedarak közül a nagy fakopáncsot (*Dendrocopos maior*), a varjú (*Corvus*)-féléket (vetési varjú, csóka, szarka), a verebet (*Passer domesticus*), a seregélyt (*Sturnus vulgaris*), a sárgarigót vagy aranymálinkót (*Oriolus oriolus*), a búbosbankát (*Upupa epops*), a barázdabillegetőt (*Motacilla alba*), a mezei pacsirtát (*Alauda arvensis*). A ragadozó madarakat a vércse, a kánya, az ölyv, a bagolyfélék stb. képviselik. A vizek környékét sirályok, szárcsák, gémek, golyák, vadrécek és más vízimadarak népesítik be. Betelepített madár a fácán (*Phasianus colchicus*).

A Mezőség tavaiban és a lassú vizű folyókban él a ponty (*Cyprinus carpio*), a csuka (*Esox lucius*), a koncér (*Rutilus rutilus*), a compó (*Tinca tinca*), a dévérkeszeg (*Abramis brama*), az ezüst kárász (*Carassius auratus*), a harcsa (*Silurus glanis*) és még sok halféleség.

Említésre méltó, hogy a múlt század óta sok állat- és növényfaj tűnt el, főleg a Mezőségről, pl. a túzok (*Otis tarda*), a daru (*Grus grus*). A kipusztulást vagy az egyedszám csökkenését a tavak és mocsarak lecsapolása, az emberlakta helyek megszaporodása, a természetes élőhelyek számának csökkenése okozta. Ezért a megye egész területén szerveztek védett területeket (rezervátumokat), vagy egyes növényeket, illetve állatokat helyeztek védelem alá.

TERMÉSZETVÉDELEM

Az országosan védett övezetek jegyzékében a megyénk mindössze két területtel szerepel, lényegesen kevesebbel, mint a szomszédos megyék, ami azonban távolról sem jelenti azt, hogy Maros megyében ne lennének értékes, különleges védelmet érdemlő és igénylő területek.

Országos érvényű jogszabály, a 237/1950-es Törvényrendelet (Decret-lege) nyilvánította védetté a *vékonylevelű bazsarózsa* (*Paeonia tenuifolia*) *Mezőzáh határában található 2,5 hektáros élőhelyét*, amely e szép, pusztai növény legnyugatibb európai előfordulási helye. Ugyanaz a jogszabály biztosít védelmet a – sajnos leromlott állapotban található – *több évszázados kocsányos tölgyesnek* (*Quercus robur*), amely Görgényoroszfalu község Mocsár nevű, 50 hektáros erdjében található.

Helyi szinten 1977-ben az egykori megyei néptanács védetté nyilvánította a viszonylag természetes körülmények közt fennmaradt *Faragói-tavat és környékét*, mintegy 36 hektáros vizenyős területet, *Szabéd falu határában egy 61 hektáros, erdészeti megfigyelések céljára használt erdőt*, valamint *a kockás*

liliom (Fritillaria meleagris) disznajói 2,5 hektáros termőhelyét.

Az elődök mulasztásait pótlandó, a Megyei Környezetvédelmi Hivatal, valamint a nem kormányzati szervezetek javaslatait is figyelembe véve, Maros megye tanácsa 19/1996. számú rendeletével további területeket nyilvánított helyi szinten védetté, minek nyomán ezek száma 21-re emelkedett, összterületük pedig megközelíti a 20 000 hektárt.

Ily módon váltak – egyelőre csak helyi szinten – védetté az alábbi területek:

- Kelemen-havasok déli lejtői – mintegy 7700 hektár
- a Maros völgye, a megye határ és Déda között – 4000 hektár
- a hangszerfenyő laposnyai termőhelye – kb. 80 hektár
- a görgényszentimrei nárciszmező – kb. 3 hektár
- a görgényszentimrei dendrológiai park – kb. 10 hektár
- a geryeszegi kastély parkja
- a marosszentgyörgyi kísérleti állomás évszázados tölgyei
- a marosvásárhelyi gyógyszerészeti kar dendrológiai parkja
- Mező-havas (vagy Székhavasa) és környéke – kb. 6000 hektár
- a szovátaai sóstavak és az azokat övező parkerdő – kb. 80 hektár
- a ravai (Gyulakuta község) hamisciprus (*Chamaecyparis lawsoniana*) ültetvény – kb. 6 hektár
- a segesvári molyhos tölgyes (*Quercus pubescens*) – 12 hektár
- a segesvári Breite-legelő és évszázados tölgyei – 70 hektár
- a segesvári Breite-erdő – kb. 19 hektár
- a keresdi kastély parkja
- a mezőzáhi kastély parkja

Reméljük, hogy a parlamenti vitára váró természetvédelmi törvény véglegesíti, pontosítja a jelenlegi védett övezetek jogi

helyzetét és újabb területek védetté nyilvánítására nyújt majd lehetőséget.

Maros megyében a természeti ritkaságok (monumente ale naturii) felleltározása és védetté nyilvánítása is többnyire a jövő feladata. Bizonyos védettséget csak a szovátai sós tavak élveznek, a felszíni sótömzsöket például semmilyen jogszabály sem védi. Megyénkben számos országos és nemzetközi szinten védetté, vagy szigorúan védetté nyilvánított növény és állatfaj él, mint:

- kockás liliom – *Fritillaria meleagris*
- orvosi angyalgyökér – *Angelica archangelica*
- sárga tárnics – *Gentiana lutea*
- farkasboroszlán – *Daphne mezereum*
- zergeboglár – *Trollius europeus*
- boldogasszony papucs – *Cypripedium calceolus*
- havas szépe – *Rhododendron kotschyi*
- cirbolyafenyő – *Pinus cembra*
- tiszafa – *Taxus baccata*
- siketfajd – *Tetrao urogallus*
- nappali ragadozó madarak (sólyom alkatúak) – *Falconiformes*
- éjjeli ragadozó madarak (bagoly alkatúak) – *Strigiformes*
- holló – *Corvus corax*
- zerge – *Rupicapra rupicapra*
- hiúz – *Lynx lynx*
- és több más védett vagy szigorúan védett, kevésbé látványos és ismert növény és állatfaj.

Maros megye *talajtakarója* viszonylag jól ismert, mivel az egész megye területét lefedő nagyléptékű üzemi talajtérképek alapján a Talajtani Hivatal szakemberei már 1979-ben elkészítették a megye 1:100 000-es méretarányú talajtérképét. A mozaikszerű ábrát mutató térkép jelzi, hogy a megye talajviszonyai nagyon változatosak. A 39 talajtípust elkülönítő román talajosztályozás alapján a térképezők 30 talajtípust azonosítottak megyénk területén. Az altípusok, változatok és más alacsonyabb rendszertani egységek száma ennek többszöröse.

Bármennyire is mozaikszerű a talajok térbeli elhelyezkedése, a felszín (a tengerszint fölötti magasság) meghatározta tagolódás a megye területén is megfigyelhető.

A legalacsonyabban fekvő, viszonylag meleg, de kevésbé csapadékos, nyugati részeken a *mollikus* (sötét színű, jó szerkezetű) talajtípusok, mint a csernozjom, humuszkarbonát talaj, agyagbemosódásos csernozjom a jellemzőek. Keletre haladva a csapadékosabb és hűvösebb vidékeken (Nyárád és Küküllő menti dombságok) az *agyagbemosódásos*- és az ún. *kambikus talajok* válnak uralkodóvá (agyagbemosódásos barna erdőtalaj, podzolos barna erdőtalaj, agyagbemosódásos podzol, barna föld).

A hegyvidékek talajait elsősorban az anyagőzet és a növényzet határozza meg és jönnek létre a vaskilúgozódásos ún. *szpódikus (podzol) talajok* vagy a sötét, de savanyú kémhatású *umbrikus talajok* (fekete savanyú talaj, andoszol – vulkánikus kőzeteken kialakult talaj).

A megye talajtakaróját még tarkábbá teszi a fölös víz hatása alatt fejlődő *hidromorf talajok* viszonylag gyakori előfordulása, (fekete és szürke, réti glej-talajok, fekete kaszáló talajok). Nagy területet foglalnak el a fiatal, *fejletlen, csonka vagy bolygatott talajok* (köves, sziklás váztalaj, földes kopár, öntés talaj, erodált talaj, lejtőhordalék talaj). A hidromorf és fejletlen talajtípusok a megye minden övezetében előfordulnak.

Az emberi tevékenység hatására egyre gyorsuló vízerózió a megye területének közel kétharmadán érezteti hatását, a talajkopás alig észrevehető fázisától a talajréteg teljes pusztulásáig. A pangó vizek is sok gondot okoznak a megye mezőgazdaságának, de a savanyú talajok részaránya sem elhanyagolható.

Mivel a megye mezőgazdasági művelés alatt álló talajai általában agyagosak, „nehezek”, művelésük különös figyelmet, hozzáértést és sok energiát igényel. A talajok védelmét is szolgáló meliorációs (javítási) munkálatok elhanyagolt állapotban vannak, csak reménykedhetünk, hogy a földprivatizáció befejezése után ezek sorsa is megoldódik.

Maros megye *gazdasági életét*, akárcsak az egész ország gazdaságát is, a központosított gazdaságról a piacgazdaságra való áttérés folyamata jellemzi. Ezt mutatja a magántulajdon térhódítása a gazdaság minden ágában. A megye *iparát*, a nagy változatosság jellemzi. Itt most csak egynéhány fontosabb iparágat és annak telephelyét jelöljük meg: villamos- és hőenergia termelés (radnóti, gyulakutai, marosvásárhelyi, dicsőszentmártoni erőművek), könnyűipari, építőanyag- és faipari felszerelések (Marosvásárhely, Szászrégen), mezőgazdasági felszerelés (Szászrégen), elektrotechnikai felszerelés, gépkocsi- és traktor cserealkatrészek (Marosvásárhely, Szászrégen), vegyipari termékek (Dicsőszentmárton, Marosvásárhely), gyógyszer (Marosvásárhely), építőanyag (Marosvásárhely, Szászrégen, Dicsőszentmárton, Segesvár, Marosludas, Marosszentgyörgy, Marosfelfalu stb.), gépkocsi- és kerékpárabroncs és -belső (Marosludas), bútor, iskolai és sportfelszerelés, hangszer, fűrészáru (Marosvásárhely, Szászrégen, Segesvár, Dicsőszentmárton, Marosludas, Szováta, Palotailva, Déda, Görgényszentimre, Ratosnya), finomkerámia, háztartási felszerelés (Segesvár, Dicsőszentmárton), készruha, kötött- és szövött áru (Marosvásárhely, Szászrégen, Segesvár, Dicsőszentmárton), bőrdíszmű és cipő (Marosvásárhely, Szászrégen), élelmiszer: hús-, zöldség- és gyümölcskonzerv, tejpor, cukor, sör és szeszesitalok, szesz, ecet, sütőipari termékek (minden városban, újabban egyes falvakban is). A megye gazdaságában jelentős helyet foglalnak el a hagyományos kézműipari termékek is (népi szőttesek, varrottasok, csergék, fa dísz tárgyak, népi fazekas termékek, szalmából, gyékényből és nádból készített használati- és dísz tárgyak stb.).

Maros megye *mezőgazdasága* is sokrétű, mert mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés nagyon változatos. A megye földalapját 1995-ben 409 000 hektár mezőgazdasági terület, 216 000 hektár erdő, 6300 hektár vízzel borított terület és 39 000 hektár más felhasználású terület alkotta. A mezőgazdasági területet gabona- és ipari növények, zöldségfélék, gyümöl-

csősök és szőlősök foglalták el. Ez utóbbiak a Küküllők-dombvidéken (Zágor, Balkács, Fületelke, Szásznádas, Dicsőszentmárton, Héderfája) és a Bátos központú Szászlekenca környéki dombokon foglalnak el jelentős területeket. Az állattenyésztés (szarvasmarha, sertés, juh, ló, bivaly, háziszárnyas, méh) főleg a magángazdálkodás térhódításával lendült fel.

Maros megyének központi fekvése következtében kedvező *közlekedés-földrajzi* helyzete van.

A vasútvonalak hálózata 1995-ben 477 km (ebből 86 km vilamosított), amely az országos vasútsűrűséghez (47,7 km/1000km²) viszonyítva sokkal nagyobb sűrűségű (71 km/1000km²). Ezek a vasútvonalak a nagyobb folyók völgyeit követik, csomópontjaik: Déda, Marosludas, Marosvásárhely, Héjjasfalva. A jelenleg gazdaságossági okokra hivatkozva nem üzemelő keskenyvágányú vasútvonal 149 km hosszú; a Nyárád mentét (egész Szovátaig) és a Mezőséget (Mezőbádon át Mezőméhesig, illetve a Beszterce-Naszód megyei Szászlekencéig) szolgálja ki. Ezek a vasutak 80, egyesek közülük több, mint száz éves múltra tekinthetnek vissza pl. a Marosvásárhely–Szászrégen vonal 1886-ban, a Szászrégen–Déda 1905-ben, a Déda–Gyergyószentmiklós 1909-ben, a Marosludas–Nagyecég–Budatelke 1887-ben, a Balázsfalva–Bonyha 1898-ban, a Bonyha–Sóvárad vasútvonal 1908-ban nyílt meg. A Nyárád menti keskenyvágányú vasútvonalat 1915-ben nyitották meg, jelenleg nem működtetik, de megszűnt a forgalom a mező-ségi keskenyvágányú vasútvonalon is.

A légi közlekedést a Vidrászeg és Nyárádtő közötti nemzetközi repülőtér bonyolítja le, amely kiszolgálja Beszterce-Naszód megye utazni vágyó közönségét is.

Maros megye *iskolahálózata* 404 napközi otthont, 460 általános iskolát, 35 líceumot, 24 szakiskolát és három (műszaki, orvosi és gyógyszerészeti, színművészeti) egyetemet ölel fel (1995-ös adatok). Megyének *művészeti-művelődési intézményei*: nemzeti színház román és magyar tagozattal, bábszínház, állami filharmónia, népi együttes, helyi rádió- és TV-stúdió, 15 filmszínház, 457 könyvtár, 90 művelődési otthon, sok múzeum,

emlékház, hírlap- és könyvkiadó, 14 sportklub stb. (1995-ös adatok). A megye *egészségügyi hálózatát* 8 kórház, 15 poliklinika, 166 körzeti rendelő, 1 preventórium, 99 gyógyszertár, 1354 orvos (446 lakos/orvos), 182 fogorvos (3320 lakos/orvos) és 3964 egészségügyi középkezelő alkotta (1995-ös adatok).

A *turizmus*: Maros megye sok történelmi, építészeti, művészeti és természeti látnivalóval vonzza látogatóit. Ezeknek a bemutatását az útikalauz részletes leírásánál találjuk meg.

RÉSZLETES ÚTIKALAUZ

Megyénket öt tájegységre osztva mutatjuk be:

1. Marosvásárhely és a Nyárad mente
2. Szászrégen és vidéke
3. A Mezőség Maros megyei része
4. A Kis-Kükölli vonzásában
5. Segesvár és környéke